

OVER DE ZUIDERWATERLINIE

Dwars door Zuid-Nederland loopt de Zuiderwaterlinie, de oudste, langste en meest gebruikte waterlinie van Nederland. Een ingenieus verdedigingssysteem van vestingsteden, forten, schansen, dijken en sluisen, in de zeventiende eeuw ontworpen door Menno van Coehoorn. Door op strategische punten sluisen te sluiten konden de machthebbers grote delen van het land onder water zetten om Holland te beschermen tegen vijandelijke invallen.

De Zuiderwaterlinie **verbindt historische vestingsteden en hun ommelanden** met elkaar. Van Bergen op Zoom tot Grave vind je zo een parelketting van mooie vestingsteden, stoere forten en bijzondere linielandschappen.

Stelling Breda-Geertruidenberg

Breda en Geertruidenberg waren allebei **belangrijke vestingsteden**. De muren, grachten en lunetten herinneren eraan dat hier heel wat gevochten is. Tussen Breda en Geertruidenberg lag een zwakke schakel van de verdedigingslinie. **Inundatie? Dat werkte hier niet overal**, het gebied ligt op veel plaatsen namelijk te hoog om onder water te zetten. Daarom vind je hier allerlei schansen en linies op het land. Het gebied tussen Raamsdonk en Waspik ligt lager. Inunderen lukte hier wel en dat is ook nu nog op verschillende plaatsen terug te zien.

Deel je mooiste foto's met #zuiderwaterlinie op Facebook en Instagram

Lees meer over Expeditie Zuiderwaterlinie

ZUIDERWATERLINIE

LEGENDA

- A** Bezienswaardigheden
- Startpunt van de route
- Wandelknooppunt
- Route
- Wandelknooppunt
- Route uitbreiding

11 kilometer

EXPEDITIE ZUIDERWATERLINIE

Raamsdonk en Waspik

Expeditie Zuiderwaterlinie is een **ontdekkingstocht** langs natuur, historie en cultuur in de oudste, langste en meest gebruikte waterlinie van Nederland. Hoewel de Zuiderwaterlinie al lang geleden haar militaire functie heeft verloren, is zij nog altijd in het landschap aanwezig.

Drimmelen, Oosterhout en Waalwijk maken samen met de vestingsteden Breda en Geertruidenberg deel uit van de stelling Breda-Geertruidenberg. Het buitengebied tussen Raamsdonk en Waspik biedt een **afwisseling van natuur en erfgoed** met als hoogtepunten het Kerkplein in Raamsdonk, natuurpark De Veste en het Halve Zolenpad.

A Kerkplein

Het Kerkplein is het hart van het Raamsdonk. **Het is aangewezen als beschermd dorpsgezicht vanwege de vele historische gebouwen.** De St. Bavokerk met pastorie van architect Carl Weber, gebouwd tussen april 1888 en september 1889, is het meest opvallende gebouw aan het plein. De hoge koepel lijkt niet in verhouding met de rest van het monument. Dit komt doordat er eigenlijk twee westtorens gepland waren, maar deze zijn door geldgebrek nooit afgebouwd.

Ook het voormalige klooster St. Adrianus Liefdegesticht springt in het oog. Het gebouw is nu beter bekend als het **Ontmoetingscentrum**, maar huisde vanaf 1907 de zusters van de congregatie de Zusters van Liefde (Schijndel). Het gebouw is gezet in combinatie met een meisjesschool/kleuterschool en gasthuis voor bejaarden. Na het vertrek van de zusters en de meisjesschool in 1972 hebben inwoners van Raamsdonk de stichting Ontmoetingscentrum opgericht om het gebouw te kunnen behouden en er een dorpscentrum van te maken.

A Kerkplein Raamsdonk

B Rivier de Donge

De "Donge" is een laaglandbeek die vanaf Tilburg door het Brabantse land de Amer bij Geertruidenberg in stroomt. **Van Tilburg tot en met Raamsdonk is het een relatief smal riviertje dat door mooie natuur kronkelt.** In de buurt van Geertruidenberg en Raamsdonksveer, waar de rivier breder is dan in de rest van het stroomgebied, wordt de rivier voornamelijk bevaren voor industrie, al is veel daarvan verdwenen. Zo was de Dongecentrale tot 1952 de belangrijkste producent van **elektriciteit** in Noord-Brabant, maar deze is in 2011 gesloten en heeft andere bestemmingen gekregen. De taken zijn overgenomen door de Amercentrale. Tot aan 1947 heeft Raamsdonk een haven gehad (De Oude Melkhaven) zoals 's-Gravenmoer en Oosteind.

De rivier heeft een belangrijke rol gespeeld bij de **leerindustrie** in de Langstraat (Dongen en Rijen). Ook vormt het van oudsher de **natuurlijke grens tussen het Oost- en West-Brabants dialect.** Dit is zo ontstaan omdat er in die tijd nauwelijks contact was tussen de bewoners ten westen en ten oosten van de rivier. Deze lijn is overigens naar het zuiden door te trekken in het gebied waar de Donge niet stroomt.

© Rob van Hal

B De Donge

C Natuurpark De Veste

In het zuiden van Waspik bevond zich een unieke plek waar het land niet zomaar onder water gezet kon worden. Hier lag namelijk een **hogere zandrug**, een zwak punt in de verdedigingslinie. Menno van Coehoorn, een militair ingenieur, ontwierp daarom een versterking genaamd het 'Retranchement bij Waspik' of 'De Vest'. Dit **verdedigingswerk** werd in 1701 aangelegd tijdens de Spaanse Successieoorlog. **Het bestond uit een zigzagvormige aarden wal met twee lunetten en twee redoutes.** Na de oorlog raakte het retranchement in verval, maar het werd herhaaldelijk opgeknapt. Uiteindelijk verdween het in 1880. In 2008 is De Vest teruggebouwd. Aarden wallen werden opgebouwd om de contouren van de voormalige vestingwerken weer te geven. Daarbij is de bestaande gracht uitgegraven en vergroot. In 2009 is het park geopend.

C Natuurpark De Veste, Ode aan de Zandrug

D Halve Zolenlijn

De Langstraat was in de middeleeuwen een moerassig, geïsoleerd gebied. In 1422 gaf de graaf van Holland opdracht tot het aanleggen van een dijk, waaraan een **lint van nederzettingen** ontstond. Haaks op de dijk ontstonden als gevolg van turfwinning smalle percelen, gescheiden door sloten of hagen: het slagenlandschap. Omdat op de overgebleven zanden weinig groeide, gingen agrariërs leer looien. **De industriële revolutie zorgde voor de aanleg van de Halve Zolenlijn (1890), vernoemd naar de lederen producten die vervoerd werden via de enkele spoorlijn.** De Halve Zolenlijn kon worden aangelegd omdat de Zuiderwaterlinie niet meer werd gebruikt als verdedigingslinie. De spoorlijn volgt de grens van de inundatiegebieden en is daardoor iets hoger gelegen in het landschap. De spoorlijn is in 1950 gestopt met personenvervoer en in 1972 met goederenvervoer.

Tegenwoordig doet de spoorlijn dienst als **fietspad**. Op de 20 kilometer lange Halve Zolenroute - van Raamsdonk tot Drunen - zijn **vijf indrukwekkende kunstwerken** te zien die het verhaal van de voormalige spoorlijn vertellen. De kunstwerken Ode aan de Zandrug en Footprint zijn twee van die kunstwerken.

© Thomas van der Willik

D Halve Zolenlijn, kunstwerk Footprint